

ASPECTE CONCEPTUALE ALE CULTURII MUZICALE CONTEMPORANE

Dr. hab. **Gheorghe BOBÎNĂ**
Drd. **Mihaela RUSU**
Institutul de Istorie al AȘM

CONCEPTUAL ASPECTS OF CONTEMPORARY MUSICAL CULTURE

Summary. In this article are described some conceptual aspects of contemporary musical culture. The complexity of the culture as social phenomenon has enabled his investigation not only horizontally, but also vertically. By applying the deductive method, the musical culture was defined as specific field of social phenomenon of culture, characterized by the creation of musical values, concretized in musical works. In the case of the investigation of contemporary music culture (the 20th century) was remarked the rapid tempo of development of technologies and the need for understanding the cultural phenomenon flexibility and his correlation with certain stages of development of human thought.

Keywords: contemporary musical culture, social phenomenon, system of values, creation, cultural subject.

Rezumat. În acest articol sunt abordate unele aspecte conceptuale ale culturii muzicale contemporane. Complexitatea culturii în calitate sa de fenomen social a permis realizarea investigații sale nu doar pe orizontală, ci și pe verticală. Prin aplicarea metodei deductive, cultura muzicală a fost definită ca domeniu specific al fenomenului social cultură, caracterizat prin crearea valorilor muzicale, concretizate în opere muzicale. În cazul investigații culturii muzicale a sec. XX – înc. sec. XXI a fost remarcat tempoul rapid de dezvoltare a tehnologiilor și necesitatea înțelegerii flexibilității fenomenului cultural și coraportului său cu atare etape de dezvoltare a gândirii umane.

Cuvinte-cheie: cultură muzicală contemporană, fenomen social, sistem de valori, creație, subiect cultural.

În cadrul ultimelor investigații realizate în domeniul științelor umaniste, conceptul de cultură ocupă un loc central. Remarcăm faptul că, în cazul acestor discipline, preocupate de cunoașterea universului uman și social, factorii de ordin cultural reprezintă pentru societățile contemporane o importantă sursă de dezvoltare istorică.

Conform explicațiilor aduse de cercetătorul român Grigore Georgiu, așa-numiții factori neecono-

mici reprezintă „puterea culturală a unei societăți”, unde putem include activitățile de comunicare și cunoaștere, de creație, înțelegere și învățare a valorilor spirituale predominante într-o atare perioadă istorică de existență umană [6, p.10].

În termenii lui Alfred Toffler, factorii neeconomi sunt indicii unei „economii suprasimbolice”, caracterizată îndeosebi prin nivelul înalt de comunicare și procesare a informațiilor.

Revenind la noțiunea de existență, constatăm orientarea reflecției filosofice contemporane spre înțelegerea ființei umane (a activităților sale) și constituirea unei ontologii a umanului, care după Ludwig Gumberg este „axiocentrică”. Acest calificativ al ontologiei umanului, prezent în filosofia contemporană, derivă din ideea că, pentru cetățeanul societății globale, universul culturii este un mediu specific de existență, de afirmare a forței sale creatoare și de îmbinare a următoarelor lumi ontice primordiale: cea a realului și a cea a irealului, a obiectivului și a subiectivului.

Conceptul de cultură axiocentrică, prin care înțelegem că lumea socială include în sine acea lume de valori create de către om, o întâlnim la poetul și filosoful român Lucian Blaga în sintagma *act de cultură*. Prin această noțiune Lucian Blaga delimitează comportamentul sociocultural al ființei umane de cel biologic și conchide că: „omul nu poate fi definit ca om decât prin actul de cultură” [2, p. 389].

Potrivit definiției bliagene, cultura muzicală reprezintă latura spirituală a existenței umane, care include patru elemente de bază: valoarea, cunoașterea, creația, comunicarea.

Astfel, ținând cont de cele menționate mai sus, prin aplicarea metodei deductive putem defini cultura muzicală ca domeniu specific al fenomenului social cultură, caracterizat prin crearea valorilor muzicale, concretizate în opere muzicale. Este, astfel, o activitate umană de producere a valorilor, transmise și receptate de public pe cale sonoră. Cultura muzicală, prin urmare, drept componentă a sistemului culturii, în constituirea sa respectă prezența celor cinci momente:

1. *momentul cognitiv* – prin care înțelegem faptul că nu putem crea noi valori fără a cunoaște valorile anterioare ale sistemului dat, precum nici fără posedarea mijloacelor de creare a valorilor. De cele mai dese ori, culturologii consideră deosebit de important anume acest moment și prezintă noțiunea îngustă de cultură muzicală. Remarcăm, deci, că în majoritatea lucrărilor din domeniul culturologiei noțiunea de *cultură muzicală* semnifică nivelul de pregătire muzicală (uneori a viitorului compozitor, alteori – a publicului – receptor de valori muzicale);

2. *momentul creator* – activitate de generare a noilor valori, în termenii teoriei muzicale această etapă este denumită *compoziție*. Analizată din perspectiva managementului artistic, ea este definită drept creativitate și se exprimă prin capacitatea subiectului de a descoperi și de a îmbina noi posibilități de expresivitate artistică;

3. *momentul axiologic* – denumit și moment valorizator, constituie procesul individual sau colectiv de apreciere a valorilor și de transformare, prin atitudine critică, în elemente de cultură;

4. *momentul praxiologic* – prin care are loc realizarea funcției sociale a culturii muzicale;

5. *momentul comunicațional* – de transmitere a sistemului de valori muzicale de la o generație la alta.

Caracterul social-istoric al culturii muzicale este prezentat, în mod evident, de diversitatea genurilor muzicale și de corespunderea lor la cerințele estetice ale unei atare societăți. Muzica electronică, spre exemplu, nu este doar rezultatul efortului creativ al compozitorilor anilor 1960-1970, dar al unui șir de mutații produse la nivel social (cunoscute sub denumirea de „eră electronică”).

În acest context, cultura muzicală reprezintă acel mediu existențial spiritual în care muzica este creată și înțeleasă în esență. Abordarea sociologică a culturii muzicale permite integrarea sa în viața spirituală a societății, iar diversitatea de culturi (ex.: cultură populară, cultură a tinerei generații, cultură urbană sau rurală) traduce multitudinea de relații dintre ființele umane. În acest caz, cercetarea culturii muzicale se va orienta spre respectarea unor criterii ce vor permite înțelegerea organizării interne a acestei realități – latură a vieții spirituale, dintre care menționăm de bază:

1. statutul operei muzicale (axiologic acceptată deja de către societate);

2. principalele tipuri de activități muzicale ale ființelor umane.

În cazul celui de-al doilea criteriu sunt luate în calcul trei activități muzicale principale: compoziția, interpretarea și audierea (receptarea valorii muzicale de către public). În acest context, cultura muzicală este reprezentată de către următorii actori: compozitorul, interpretul și publicul. Anume acest criteriu a permis clasificarea culturilor muzicale în patru categorii mari: cultură muzicală folclorică, cultură muzicală improvizțională, cultură muzicală de amatori, cultură muzicală de concert [10].

Referindu-ne la popoarele europene, vom remarca evoluția istorică de la categoria I de cultură la categoria IV.

Prima categorie – cultura muzicală folclorică (în cazul Republicii Moldova) se va forma în societatea antică a geto-dacilor. Crearea valorii muzicale se va produce datorită unor instrumente muzicale precum: lira, chitara, fluierul, cornul, tuba, naiul, buciurul. În cadrul aceleiași culturi arta sunetelor va însuma următoarele genuri muzicale: oda, cântecul liric denumit peanul, epoda – descântecul, torelli – bocetul. În Evul Mediu, cultura dată se va dezvolta și va condiționa apariția ritualurilor folclorice (ex.: balade, colinde) și a notației muzicale (a cărei practicare primară este atestată la sf. sec. XVI).

Ținând cont de această succintă prezentare și conform criteriului enumerat mai sus – principalele tipuri de activități muzicale, conchidem că, în cazul culturii muzicale folclorice, putem indica semnul egalității între compozitor, interpret și public.

Cultura muzicală improvizțională, care a stat la baza creării muzicii europene din perioada modernă, se va caracteriza prin tipul de interpretare spontană și variații libere pe orice temă melodică sau ritmică. Prin urmare, această cultură, conform aceluiași criteriu 2, va fi marcată de fuziunea dintre activitatea muzicală a compozitorului și cea a interpretului.

Cultura muzicală de amatori se va dezvolta datorită muzicii de salon a sec. XIX. Romanța, inspirată din folclorul orășenesc, este exemplul de gen muzical prin care coraportul de activitate *compozitor – interpret – public* a fost modificat. La această etapă de dezvoltare istorică a artei muzicale se produce identificarea dintre actorii culturali interpret și public. [9]

Cultura muzicală de concert a extins aria activității muzicale prin apariția unor asociații artistice, a societăților filarmonice și de concert. Nivelul de pregătire al compozitorului (ex. Messiaen) va solicita perfectarea calitativă a activității interpretului, dar și a capacității de receptare a valorii muzicale din partea publicului. Această cerință își va găsi răspunsul în noul mod de gândire muzicală și modificările axiologice ale culturii muzicale contemporane.

Analiza morfologică a fenomenului culturii muzicale ne permite determinarea interacțiunii dintre elementele sale și dinamica procesor culturale.

Dinamica proceselor culturii muzicale, în termenii teoriei deterministe, rezultă din unitatea dintre tradiție și inovație, continuitate și discontinuitate. În cazul investigării culturii muzicale a sec. XX - înc. sec. XXI, luând în calcul tempoul rapid de dezvoltare a tehnologiilor, comunicării, relațiilor interumane, este necesar să înțelegem flexibilitatea fenomenului cultural și coraportul său cu atare etape de dezvoltare a gândirii umane. Un exemplu

elocvent, din acest punct de vedere, este procesul de informatizare a muzicii și de implementare a elementelor axiologice inovatoare în domeniul culturii muzicale contemporane.

Precum se știe, în dezvoltarea sa, orice tip de cultură trece prin etape distincte din punct de vedere calitativ. În cazul culturii muzicale contemporane, valorile spirituale suportă importante influențe ale sistemului social global. Analistul olandez Giep Hagoort îl citează, în acest caz, pe Alvin Toffler, care, după părerea sa, a oferit un exemplu tipic privind evoluția organizațiilor culturale în societatea industrială a sec. XIX, când subiectul culturii este dependent de noile mecanisme ale pieței, de procesele de producție și de distribuție a lucrărilor muzicale. Modificarea arhitectonică a sălilor de concert, necesitatea creării unei acustici mai bune au fost determinate direct de sporirea numărului de bilete de la concerte, deci de cererea din partea consumatorului de bunuri culturale – publicul. La fel ca și fabricile industriale, orchestrele s-au orientat spre diviziunea muzicii – pe grupuri de instrumente și un lider la nivel de gestionare a activității culturale și de supraveghere a progresului creativ – dirijorul.

Discontinuitatea și continuitatea sunt două noțiuni-cheie în cazul percepției procesului de dinamică a culturii muzicale. Continuitatea în sfera culturii se produce datorită preluării (uneori selective) elementelor tradiționale necesare pentru crearea valorilor. Discontinuitatea se manifestă prin reînnoirea culturii datorită inovației. În termenii managementului artistic, inovația culturală poate fi:

1. *subiectivă*, orientată spre progresul individual al subiectului culturii;

2. *în sistemul artelor* (ex.: apariția muzicii de film, informatizarea domeniului muzicii și apariția programelor de compoziție muzicală), componentă a progresului general;

3. *la nivel de formă artistică nouă* (ex.: trecerea de la muzică clasică la cea concretă, de la cea concretă – la cea electronică etc.), ca și inovația de tip 2 – contribuie la progresul general.

Fapt demonstrat de către cercetătorii din domeniu: anume echilibrul dintre tradiție și inovație, altfel spus, unitatea dintre continuitate și discontinuitate, stau la baza dezvoltării culturii muzicale. Inovațiile din domeniul muzicii, rezultate din sinteza tehnologiilor informaționale – noi mijloace de expresivitate artistică – constituie unul dintre elementele de bază ale sistemului culturii muzicale contemporane. Înțelegerea sistemului de valori al noii culturii muzicale (cea a sec. XX – înc. sec. XXI) este, prin urmare, direct proporțională cunoașterii inovațiilor muzicale și conștientizării rolului lor în extinderea ariei posibilităților de creație ale subiectului cultural.

Bibliografie

1. Bernardeau T., Pineau M. La musique. Paris: Nathan, 1995.
2. Blaga L. Trilogia culturii. București: Editura pentru Literatura Universală, 1969.
3. Bondrea A. Sociologia culturii. București: Editura Fundației România Mare, 2006.
4. Flew A. Dicționar de filosofie și logică/ traducere din engleză de Stoianovici D. Humanitas, 1996.
5. François-Sappey B. Istoria muzicii în Europa. Ed. Matei Bănică, trad. Ileana Littera. București: Grafoart, 2007.
6. Georgiu Gr. Filosofia culturii. București, 2001.
7. Holmes T. Electronic and experimental music: technology, music, and culture. Abingdon: Taylor & Francis, 2008.
8. Linton R. Fundamentul cultural al personalității. București: Editura Științifică, 1968.
9. Lupu J., Racu N., Oprea G.-C., Sandu E.-P., Caraman-Fotea Daniela. Dicționar universal de muzică. București: Editura Litera internațional, 2008.
10. Найдорф М. И. Введение в теорию культуры: основные понятия культурологии. Одесса: Друк, 2005.

Scoarță (fragment), mijlocul sec. al XIX-lea. Nr. 22